

Zeytinin anavatanı; Mardin, Hatay ve Kahramanmaraş üçgeni ile Suriye'nin ve Filistin'in batı kıyılarını içerisine alan bölgedir. Kültürel anlamdaki ilk yetiştiricilik MÖ 4000 yıllarında bu bölgede başlamıştır. Günümüzde zeytin, dünyada 40 ülkede ekonomik anlamda yetiştirilmektedir. Dünyada zeytin üretiminin %98'i Akdeniz ülkelerinden sağlanmaktadır. Önemli üretici ülkeler İspanya, İtalya, Yunanistan ve Ülkemizdir.

Ülkemizde zeytin Ege, Akdeniz, Güneydoğu Anadolu ve Karadeniz Bölgelerinde yaygın olarak yetiştirilmektedir.

Bitkisel Özellikleri

Pratikte zeytin ağacına biçilen ömür iklim ve bakım şartlarına göre 500 yıl olarak kabul edilmekle beraber, Ülkemizde bin yaşını geçmiş zeytin ağaçları bulunmaktadır.

Şartlara ve çeşide göre değişmekle beraber zeytin ağacının genel karakterleri;

- 1-7. yıllar gençlik dönemi,
- 8-40. yıllar verimin arttığı dönem,
- 41-100. yıllar verimin sabit kaldığı dönem,
100. yaştan sonrası verimin istikrarsız olduğu dönem olarak kabul edilmektedir.

Zeytin bitkisi maksimum 40 °C'ye, minimum -7 °C'ye kadar dayanabilmektedir. Bunun altında don zararı artar. İklim ve bölge şartlarına iyi adapte olmuş çeşitler seçilirse iklim şartlarının neden olabileceği riskler ortadan kaldırılmış olur.

Zeytin ağacında, çiçeğin meyveye dönüşümü için tozlanma ve dölleme gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu nedenle, çeşitlerin dölleme biyolojilerinin bilinmesi gerekmektedir. Zeytin çeşitleri;

1. kendine verimsiz,

2. Kısmen kendine verimli,
3. Kendine verimli

olmak üzere üç gruba ayrılır. Kendine verimli zeytin çeşitleri Edincik Su, Arbequina; Kısmen kendine verimli zeytin çeşitleri Gemlik, Ayvalık, Memecik, Domat, Memeli, Erkence; Kendine verimsiz zeytin çeşitleri Kilis Yağlık olarak sayılabilir. Kendine verimli çeşitlerde dahi bahçe içerisindeki yabancı tozlanma yarar sağlamakta, verim ve kaliteyi arttırmaktadır.

Toprak İsteği

Zeytin, diğer meyve türlerine oranla daha toleranslı bir bitkidir. İyi havalanabilen, taban suyu yüksek olmayan tınlı, milli tınlı ve kumlu tınlı topraklarda çok iyi bir şekilde gelişir.

Fazla killi çok ağır bünyeli ve taban suyu yüksek olan topraklarda iyi gelişme göstermez. Zeytin ağacının kazık kök sistemi derine gitse bile beslenmeyi sağlayan kılcal kök yüzeyseldir. Kılcal kök sistemi diğer ağaçlarda olduğu gibi ağacı sadece taç iz düşümü ile sınırlı olmayıp kılcal kökler ağacın tacının dışına da yayılmak sureti ile sıra aralarını kaplamaktadır. Bu nedenle zeytinliklerde toprak işleme yapılması tavsiye edilmemektedir.

Bahçe Tesisi

Zeytin yetiştiriciliği için uygun arazi belirlenmeli, toprak derince işlenmelidir. Zeytinlik tesisi için toprak hazırlığı tamamlanınca amaca uygun çeşitler seçilmelidir. Ürünü değerlendirme amacına göre (yağlık-sofralık) iklim ve toprak özellikleri dikkate alınarak bölgeye adapte olmuş, verimli, düşük periyodisite gösteren çeşitlerden ve uygun tozlayıcılarla bahçe tesis edilmelidir.

Dikim aralıkları çeşit, iklim, toprak gibi faktörler dikkate alınarak 5x5 m ile 7x7 m

arasında değişebilmektedir. Örneğin; küçük taç oluşturan Gemlik çeşidi minimum 5x5 m aralık ve mesafe ile dikilebilir. Domat gibi büyük ve yaygın ağaç yapısına sahip çeşitlerde ise ileride bir sıkışıklığa sebep olmamak için aralık ve mesafeler daha geniş tutulmalıdır.

Sulama

Zeytincilikte sulamadan beklenen fayda vegetatif gelişmenin, verim ve kalitenin iyileştirilmesidir. Bu amaçla sulamaya elverişli kalitede suyun bitkinin suya ihtiyaç duyduğu dönemlerde ve uygun bir yöntemle bitki kök bölgesine verilmesi gerekmektedir. Ülkemizde zeytin yetiştiriciliği çoğunlukla sulanmayan koşullarda yapıldığından, zeytinlerde elde edilen verim ağaç sayısına oranla azdır. Bir başka deyişle, ağaç başına verim düşüktür. Zeytincilikte gerek iyi bir vegetatif gelişme, gerekse yüksek verim ve kaliteli ürün elde etmek için gelişme dönemleri dikkate alınarak su ihtiyacı karşılanmalıdır. Sulama zeytinin irileşmesini ve meyve et oranının artmasını sağlayarak, kaliteyi yükseltmesinin yanında sürgün gelişmesini uyararak ağacın daha düzenli ürün vermesine neden olur.

Zirai Mücadele

Zeytin dal kanseri, zeytin solgunluğu, halkalı leke hastalığı önemli zeytin hastalıklarıdır. Bazı önemli zeytin zararlıları ise zeytin sineği, zeytin güvesi, zeytin kabuklu biti ve zeytin pamuklu bitidir.

Özellikle Akdeniz Bölgesinde zarar etkisi fazla olan zeytin sineği ile mücadeleye önem verilmelidir.

Gübreleme

Zeytinliklerin gübrenmesinde, zeytinin yaşına, gelişmesine, sulama durumuna, iklime, kaldırılacak ürün miktarına ve yaprak - toprak tahlilleri neticesinde bitkide ve toprakta belirlenen besin elementlerine göre uygun bir besleme programı hazırlanmalıdır. Gübrenin azı da, fazlası da verim ve kaliteye olumsuz yönde etki eder. Toprak ve yaprak analizleri sonucu yapılan gübrelemenin en doğru gübreleme olacağı bilinmelidir.

Budama

Zeytin ağacının yaşam süresi içerisinde farklı devreler vardır. Budamanın bu farklı hayat dönemlerine uyması gerekir.

Yeni dikilen fidanlara bir yada iki yıl içerisinde şekil budaması yapılmalıdır. Şekil budamasının amacı; ağacın taç kısmı ve tüm mahsuldar dönem içerisinde ürüne destek sağlayacak iskeleti veya çatıyı meydana getirmektir. Uygulanan dikim şekline bağlı olarak kuvvetli çatının oluşması, ilerde kültürel önlemlerin, özellikle hasadın kolay ve ekonomik bir şekilde yapılmasını sağlar ve elde edilecek ürünün kalitesini ve miktarını artırır. Şekil budamasında; Ağaç amaca uygun olarak 0.6-1 metre yükseklikteki gövdeden düzgün dağılım gösteren 3 dal bırakılarak şekillendirilmelidir. Çok yüksekte yapılan taçlandırma ileride ağacın verimliliğini azaltır.

Her yıl hafif şekilde budama yapılmalı, kurumuş, iç içe geçen dallar alınmalıdır.

Yaşlı zeytin ağaçlarında gençleştirme budaması yapılmalıdır.

Hasat ve Hasat Sonrası Uygulamalar

Hasat zeytin üretiminin en ağır işlemi olup, zeytin kalitesine etki eden çok önemli

faktörlerden birisidir. Hasat zamanını tüketim ve değerlendirme şekline göre çok iyi tespit edilmesi gerekmektedir. Buna göre de farklı olgunluk kriterleri kullanılmaktadır.

Yeşil sofralık zeytinler için hasat olumunda, renk sarımsı yeşile dönmüş, taneler normal iriliğe ulaşmış olmalıdır. Siyah sofralık zeytinler için hasat olumunda, çeşide hasat olgunluk rengi oluşmuş ve taneler normal iriliğine ulaşmış olmalıdır. Zeytin hasat zamanı bölge ve iklim durumuna göre farklılık göstermektedir.

Yağlık hasat edilen zeytinler tazeliği bozulmadan zeytinyağı işleme tesislerine teslim edilmelidir. Uzun süre bekletmek zeytinyağı kalitesinin düşmesine ve ekonomik kayba neden olur.

Elde edilen zeytinyağları güneş ışığı almayan serin bir yerde saklanmalıdır. Depolamada güneş ışığına maruz bırakılan zeytinyağları kalitede düşüşe neden olur.

🏠: Alparslan Türkeş Bulvarı, No: 492
33740, Erdemli / MERSİN
🌐: <https://arastirma.tarimorman.gov.tr/alata>
@: alata@tarimorman.gov.tr
☎: 0 324 518 00 52
📠: 0 324 518 00 80

T.C.

TARIM ve ORMAN BAKANLIĞI

Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü

Alata Bahçe Kültürleri Araştırma Enstitüsü

Zeytin Yetiştiriciliği

Cengiz TÜRKAY
Ziraat Yüksek Mühendisi

Mersin-2022